

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Малоокій В.А. Теоретичні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад [Електронний ресурс] / В.А. Малоокій // Державне будівництво. — № 1. — 2016. — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
2. Бізікін С.В. Регулювання земельних відносин органами місцевого самоврядування: інституціональний аспект / С.В. Бізікін // Теорія та практика державного управління. — 2015. — № 2(49). — С. 252–257.
3. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними [Електронний ресурс] / Постанова КМУ від 7 червня 2017 р. № 413. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Проніна О.В. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / О.В. Проніна // Держава та регіони. — 2016. — № 1(53). — С. 122–125.
5. Бадюлін Ю. Управління земельними ресурсами об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] / Ю. Бадюлін. — Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua>.
6. Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку». 2017. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.facebook.com/usaid.ards>.
7. Програма регулювання та розвитку земельних відносин на території міста Вишневе на 2016–2018 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.vyshneve-rada.gov.ua>.
8. Петрук О.В. Формування соціальних пріоритетів у сфері реформування земельних відносин в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Петрук Ольга Володимирівна. — Київ, 2017. — 280 с.

УДК 628.17 : 338.242

ПЛАТФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ПРОМИСЛОВОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

О.В. Яроцька

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

старший науковий співробітник відділу економічних проблем водокористування

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»

Визначено пріоритети сталого промислового водокористування в умовах децентралізації на основі інтегрованого управління водними ресурсами. Обґрунтовано інструменти стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств з метою забезпечення сталого промислового водокористування на місцевому рівні.

Ключові слова: промислове водокористування, інноваційна діяльність, децентралізація, механізм регулювання водокористування, водозбереження.

У системі промислового водокористування механізм управління водними ресурсами має підштовхувати суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності. Проте мета кожного промислового підприємства — максимізація прибутку, яка може бути досягнута лише ефективним виробництвом і наданням споживачеві якісного продукту. Підприємство активно розвиває свою інноваційну діяльність і виводить на ринок якісно новий продукт, випереджаючи своїх конкурентів. Сукупність таких підприємств на території громади передбачає її успішний розвиток і функціонування. Але потужне виробниче навантаження нестиме загрозу довкіллю, зокрема й водним об'єктам,

розміщеним на цій території. Недопущення або вирішення цих проблем безпосередньо залежать від систем управління промисловим розвитком територіальних громад та водними ресурсами.

Проблемам децентралізації, промислового розвитку та раціонального водокористування присвячено низку наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед дослідників цієї тематики виділяються праці В. Безсонного, І. Бистрякова, В. Голяна, І. Ковальчука, С. Лебедєва, О. Третьякова, М. Хвесика, Є. Хлобистова та інших вчених. Подальшого вивчення, обґрунтування та уточнення потребують питання щодо ефективного поєднання цих скла-

дових для сталого розвитку територій. Саме зазначеним питанням присвячена ця праця.

Метою статті є визначення шляхів забезпечення еколого-збалансованого промислового водокористування, яке сприятиме сталому розвитку територіальних громад.

Шлях до екологічно безпечного промислового водокористування пролягає через впровадження принципів інтегрованого управління водними ресурсами, серед яких на рівні територіальних громад слід виокремити такі: підвищення рівня конкурентоспроможності промислового виробництва; оптимізація рівня споживання водних ресурсів; зменшення економічних витрат промислових підприємств; збільшення фінансових надходжень бюджету територіальних громад; підвищення ефективності функціонування територіальної системи; перехід на більш прогресивний ступінь розвитку як промислових підприємств так і територіальної громади в цілому.

Інтегрований підхід до управління водними ресурсами в промисловому комплексі включає контроль за забрудненнями й охорону середовища як єдиного цілого. Це передбачено також функціонуванням Директиви Ради 96/61/ЕС від 24 вересня 1996 року про інтегроване запобігання забрудненням та їхнім обмеженням, що полягає у виконанні низки вимог стосовно промислових забруднень. Ці вимоги мають бути виконані одночасно щодо вод, повітря та ґрунтів.

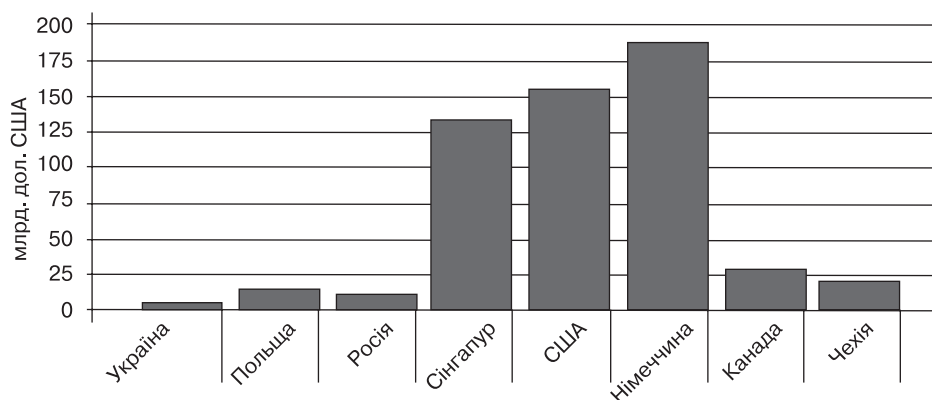
Управління промисловим водокористуванням залежить від специфіки регіону, масштабів його економічного розвитку, водозабезпеченості території й інших чинників. Одним з ключових принципів інтегрованого управління водними ресурсами в системі промислового водокористування є активне залучення зацікав-

лених сторін у процес управління в цій сфері. У промисловому водокористуванні впровадження принципів інтегрованого управління водними ресурсами можливе в разі поєднання трьох складових управлінської системи: басейнових рад, територіальних громад, промислових водоспоживачів.

Українська промисловість переважно локальна. У промислових суб'єктів малий інтерес до суттєвих глобальних процесів, ролі інновацій та можливостей їх запровадження. За рівнем технологічності українська промисловість на третину позаду від показників ЄС, за часткою хай-тек-продукції в експорті відстає в чотири-вісім разів, за енергоефективністю — удесятеро. Завдяки введенню нових технологій приріст ВВП становить 0,7% проти 60–90% у розвинутих країнах (рис. 1).

Відповідно й промислове водоспоживання є нераціональним. Тому виходом із такого становища є інтегроване управління водними ресурсами, яке має бути спрямоване на радикальне оновлення промислового потенціалу територіальних громад. Без запровадження інновацій на місцях не розвиватиметься промисловість. У сфері водоспоживання інноваційна діяльність промислових підприємств сприятиме вирішенню проблем водозбереження, охорони вод, раціонального водокористування та забезпечення потреб населення громади (рис. 2).

Зважаючи на прозорість концепції економії води у виробничих процесах, а також реальні економічні зрушення, що виявлялися під час застосування обмежувальних механізмів водокористування в розвинутих країнах, доцільно прийняти аспект економії води як першооснову раціоналізації водокористування і зосередитись на виокремленні тих суб'єктів

Джерело: World Development Indicators

Рис. 1. Обсяги експорту високих технологій (у номінальних доларах США) [1]

Рис. 2. Напрями розвитку інноваційної діяльності промислових водокористувачів у трирівневій системі інтегрованого управління водними ресурсами на місцевому рівні

водокористування територіальних громад, які споживають найбільшу кількість ресурсів і на прикладі яких частка скорочення водокористування призводитиме до рушійних змін через масштаб водних витрат.

Згідно з досвідом розвинутих країн, регіони з налагодженим механізмом фінансування та економічного стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств у сфері водозбереження стають лідерами і зберігають свої позиції не лише на державному рівні, а й у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності навіть в умовах економічної та екологічної кризи. Впровадження інноваційних технологій на промислових підприємствах вони все більше розглядають як єдиний спосіб раціонального водоспоживання, вирішення водно-екологічних проблем, підвищення конкурентоспроможності вироблених товарів, підтримки високих темпів промислового розвитку і рівня прибутковості територіальних громад. Доцільно на територіальні громади покласти відповідальність про узгодження всіх заходів на території відповідного басейну з басейновими управліннями водними ресурсами.

Для поліпшення екологічного стану водних об'єктів, що знаходяться в межах територіальних громад, особливо важливим та актуальним може бути спільне планування заходів щодо покращення якості води між Басейновою радою, місцевими громадами та промисловими водоспоживачами, враховуючи інтереси всіх учасників. При створенні своєрідних програм заходів слід брати о уваги показники й періодичність спостережень, а також регламенти передач, оброблення та використання інформації.

Реальна ситуація в галузі дотримання екологічного законодавства не сприяє розвитку ресурсозберігаючого напрямку на промислових підприємствах. Рушійною силою впровадження водозберігаючих технологій є жорстка фінансова політика, втім така тенденція без забезпечення високого рівня екологічної освіти та екологічної свідомості не забезпечує глобального руху в напрямі раціоналізації промислового водокористування, а підштовхує суб'єктів цього сектора економіки до пошуку шляхів оптимального провадження діяльності у певних економічних обставинах та законодавчих рамках [2, с. 89–90].

Дозвільна система на спеціальне водокористування недосконала, не адаптована до євроінтеграційних змін законодавства, сучасних технологій у галузі промислового водокористування й потребує суттєвого доопрацювання. Вважаємо, що доцільно створити спеціальну комісію на рівні територіальних громад і надати їй компетенції видачі дозволів на спеціальне водокористування, оскільки на місцевому рівні можна краще перевірити готовність підприємства до раціонального водоспоживання та швидше відреагувати на порушення водоохоронного законодавства.

Для промислових водоспоживачів пропонуємо встановити абонементну плату за обсяги забору води (окрім рентної плати за спецводокористування). Досвід Польщі показує, що встановлення такої плати позитивно впливає на ефективність водокористування. Тобто чим більший об'єм використаної води — тим вища ставка абонементної плати, що виступатиме своєрідним стимулом до водозбереження. Для цього потрібно встановити межі таких об'ємів водоспоживання. Наприклад, перша межа буде від 0 до 20 м³/добу, друга — від 20 до 100 м³/добу і т. д. Кошти від абонентної плати за водозабір мають спрямовуватися до місцевого бюджету територіальних громад.

З метою відновлення якості вод у водних об'єктах, їх охорони від забруднення, засмічення та збереження водності слід установити прибережні захисні смуги, які нині часто ігнорують багато які управлінські структури та суб'єкти господарювання. Тому потрібно перевірити території землеволодінь та землекористувань чи окремі земельні ділянки, на яких не повинна здійснюватися господарська діяльність (у ст. 60–62 Земельного кодексу України зазначено ширину прибережних захисних смуг, що встановлюються по берегах річок та навколо водойм) [3]. За дотримання цих законодавчих положень створюються кращі умови для самовідновлення водних об'єктів. У разі їх недотримання слід накладати штрафні санкції, які потрібно збільшити в кілька разів, щоб стимулювати суб'єкти господарювання до змін; ці кошти поповнюватимуть місцевий бюджет територіальних громад.

Важливим елементом фінансового наповнення місцевих бюджетів є орендна плата за використання водних об'єктів. Орендна плата за водні об'єкти місцевого значення, що надаються в користування промисловим підприємствам на умовах оренди територіальними

громадами має надходити повністю до бюджету громади.

Недостатнє інституціональне забезпечення в напрямі водозбереження і, як наслідок, відсутність розвинутих міжтериторіальних зв'язків щодо інноваційних потреб, обміну досвідом — усе це гальмує інноваційно-інвестиційну діяльність промислових водокористувачів. В умовах залежності інноваційного розвитку промисловості від інвестицій раціоналізація водокористування підприємств потребує запровадження якісної системи кредитування на місцевому рівні.

Створення такої платформи забезпечення сталого промислового водокористування сприятиме запровадженню водозберігаючих технологій не лише як початкової ланки, а й рушійної сили інших водоохоронних змін і матиме глобальний позитивний ефект для промислового водокористувача.

ВИСНОВКИ

Промислове водоспоживання потребує налагодження інвестиційного клімату та врахування інноваційного світогляду на рівні становлення, розвитку та реорганізації підприємств. Фінансово-бюджетне забезпечення територіальних громад сприятиме підвищенню ефективності управління інноваційною діяльністю промислових водокористувачів, технологічного розвитку, збільшенню та цілеспрямованому впровадженню інновацій у промисловому секторі. Екологоорієнтоване інноваційне забезпечення промислових підприємств виконує як економічну, так і соціальну функцію, охоплює всі сторони життя населення, зачіпає місцеві питання територіальних громад. У довгостроковій перспективі без інноваційної діяльності промислових підприємств неможливо вирішити водно-екологічні проблеми та здійснювати подальший економічний, соціальний і культурний розвиток територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жмеренецький О. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі «Україна» [Електронний ресурс] / О. Жмеренецький. — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua>.
2. Семенова Ю.М. Дослідження проблем раціонального водокористування на прикладі Рівненської області / Ю.М. Семенова Економіка і суспільство. — 2016. — Вип. 6. — С. 88–92.
3. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.